

Profesoru na dar (Kroatologija, br. 1, 2010.)

Kovačić, Mislav

Source / Izvornik: **Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011, 36, 448 - 452**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:341954>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Profesoru na dar

(*Kroatologija*, časopis za hrvatsku kulturu Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, 2010., br. 1, 366 str.)

Hrvatska je znanost dobila novi znanstveni časopis: to je *Kroatologija*, a pokrenuo ju je istoimeni odjel na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Podnaslovom u impresumu *Kroatologija* je definirana kao »časopis za hrvatsku kulturu«. O čem je riječ?

Prije gotovo dva desetljeća, 1992. godine, skupina entuzijastâ (na čelu s akademikima Radoslavom Katičićem, Daliborom Brozovićem, Augustom Kovačecom i Mislavom Ježićem) dovela je do ostvarenja, uobličena u novi studijski program, želju i potrebu, koje su se artikulirale već šezdesetih godina, za disciplinom koja bi se bavila hrvatskom kulturom. U tom je Hrvatska već dobrotno kaskala za svijetom: proučavanje nacionalnih kultura još je u devetnaestom stoljeću bila normalna stvar, dapače organizirana u obliku akademskih disciplina (npr. indologija, japanologija i sl.). Na europskoj je pak razini proučavanje nacionalnih kultura osobito važno. Europa je, naime, od antike naovamo disala kao jedan organizam, sastavljen od različitih organa koji, doduše, nisu uvijek jednako skladno funkcionirali, ali čija je povezanost bila prijeko potrebna za kolanje životnih sokova. Pritom je Hrvatska – i to bez ikakvih mesijanskih pretenzija – imala sasvim posebnu ulogu. Ona se nalazi na razmeđu triju geografskih, etničkih i kulturnih sredina (Srednja Europa, Sredozemlje i Jugoistočna Europa); njezin se živalj služi trima jezicima (od toga dvama liturgijskima!) i trima pismi-

ma (silnica prema Jugoistočnoj Europi, za razliku od latinštine koja sravnjuje i ujedinijuje puke što obitavaju uz sredozemni bazen s narodima europskih nizina i pobrđâ, očituje pismovnu dvovrsnost); prostor je to trajnoga života na granici, još od vremena Dalmacije i Panonije, odnosno od Teodozijeve formalne podjele već ionako divergentnoga carstva.

Takva znanost, to je sada već svakomu jasno, ima zadaću bitno drugačiju nego, na primjer, japanologija, ograničena više-manje na svoj otočni svijet. Hrvatska ne poznaje izolacije, nego jedino štropot kola na kojima čuče iseljenici, izgnanici, izbjeglice, putnici i pridošlice. Zato će i znanost o njezinoj kulturi morati biti poput fotografa koji u sad već zaboravljenoj tamnoj komori promatra pomaljanje obrisa na blijedom fotopapiru urošnjenu u razvijač. Ne postoji "pravi" trenutak; svaki trenutak nosi neku svoju posebnost koju, u perspektivi nastanka slike, neizostavno treba uzeti u obzir.

Znanost o hrvatskoj kulturi potrebuje, dakle, filologiju, etnologiju, muzikologiju, povijest, književnost, pedagogiju, teologiju, sociologiju, geografiju, povijest umjetnosti ... U njima se, a po susretu s drugim europskim (a onda i neeuropskim) kulturama i postavljanju spram njih odražava kulturna vlastitost Hrvatske.

No takav pristup ne znači površnost ni svaštarenje. Bili su toga svjesni i utemeljitelji Hrvatskih studija. Trebalo je čekati šesnaest godina (do 2008.) dok *kroatologija* ne bude priznata kao samostalno polje unutar interdisciplinarnoga područja znanosti – dakako, i ono interdisciplinarno. Za tih se skrovitih godina, međutim, nije mirovalo. Zna to ponajbolje akademik Radoslav Katičić. Pogledamo

li njegovu bibliografiju u spomenutom razdoblju – i zadržimo li se samo na opsežnijim radovima – vidjet ćemo golem njegov doprinos definiranju kroatologije: *Uz početke hrvatskih početaka. Filološke studije o našem najranijem srednjovjekovlju* (1993.); *Na ishodištu. Književnost u hrvatskim zemljama od 7. do 12. stoljeća* (1994.); *Illyricum mythologicum* (1995.); *Litterarum studia. Književnost i naobrazba ranoga hrvatskog srednjovjekovlja* (1998.); *Na kroatističkim raskrižjima* (1999.); *Božanski boj. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine* (2008.); *Zeleni lug. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine* (2010.). Ali Profesorovo djelovanje nije samo spisateljsko. Sâmim svojim prebivalištem (Beč) on je primjer iskustvenoga kroatologa – Hrvata uklopljenoga u kulturni krug koji ga nuka da ispita i odredi vlastitu posebnost i mjesto u široj cjelini. Nadalje, akademik Katičić osmišljava doktorski studij kroatologije – primjer interdisciplinarnosti i istodobno potrebne dubine; a i danas, kada bi ugodnije bilo uživati u postignućima, on putuje, drži predavanja i tribine, želeći još više i još bolje upoznati Hrvate, običnike i stručnjake, s važnošću i nužnošću nacionalne kulture za onu, u okvirima Europske unije nadnacionalnu i globalnu kulturu (pod pretpostavkom da je tako nešto uopće moguće).

Bilo je stoga normalno, ali i hvale vrijedno posvetiti prvi broj novoga časopisa profesoru Radoslavu Katičiću, i barem mu skromnim knjižnim oblikom darovati – zapravo, natrag dati – ono što je on svojim neumornim nastojanjem začeo. Prigoda je usto i slavljenička – Profesor je upravo, u godini objavljivanja prvoga broja *Kroatologije* proslavio osamdeseti

rođendan. Ako, prema njegovim vlastitim riječima, »filolog sa šezdesetom prestaje biti mladić, a sa sedamdeset doseže punu zrelost«,¹ smijemo li se nadovezati i pretpostaviti da se u osamdesetoj po plodovima poznaje (usp. Mt 7, 16. 20)?

I to kakvim bezinteresnim plodovima! Svjedoči to njegova proluzija Prvoj međunarodnoj kroatološkoj konferenciji, održanoj 2009. godine radi okupljanja stručnjaka »koji promišljaju i istražuju kulturu na interdisciplinarnan način« (str. IX, uvodna riječ). To izlaganje (pod naslovom »Glavna obilježja hrvatske kulture«), ujedno i prvi članak u *Kroatologiji*, uokviruje sve ostale teme i daje im perspektivu i okus. Cilj kroatologije, naimе, nije pokazati da u susretu s njom sve drugo gubi svoju svrhovitost: naprotiv, nalaže se »poredbeni pristup i širok zahvat koji nije zatvoren unutar nacionalnih granica niti unutar granica školskih disciplina. Uči (kroatologija) gledati i pismenu, i likovnu, i glazbenu i društvenu kulturu kao razne vidove jednoga cjelovitog kulturnoga izraza, jednoga vrijednosnoga oblikovanja ljudskoga života. Uči gledati ih u onim širim krugovima i sklopovima kojima pripadaju i u odnosu prema kojima dobivaju svoje jedinstvene i neponovljive značajke« (str. 9).

Kroatologija je, mogli bismo reći, podijeljena na dva dijela. Prvi dio čine pozvana izlaganja na Konferenciji. Osim akademika Radoslava Katičića, svojim su je prinosima obogatili Wayles Browne

¹ Radoslav Katičić 2010. Onomu koji je knjigama poštovan. *Knjige poštujući, knjigama poštovan. Zbornik o 70. rođendanu Josipa Bratulića*. Davor Dukić, Mateo Žagar (ur.). Zagreb: Matica hrvatska, str. 25.

(»Lingvistički pogled na hrvatski jezik, njegovo normiranje i mjesto u društvu«), Bojan Bujčić (»Odjeci talijanske muzike u kulturi hrvatskoga priobalnoga područja u šesnaestom stoljeću«), Jadranka Gvozdanović (»Jezik i kulturni identitet Hrvata«) i Ludwig Steindorff (»Hrvatska kao ogledalo europske urbane baštine«) – sve redom diljem svijeta posijani zaslužnici promicanja oblikovanja posebnosti hrvatske kulture i njezina obogaćivanja onoga svekolikoga napora kojim čovjek »izgrađuje i razvija svoje mnogostruke duševne i tjelesne darove te se trudi da spoznajom i radom ovlada sânim svijetom (...) društveni život čini čovječnijim (...) (te) u svojim djelima izražava, pripućuje i čuva velika duhovna iskustva i težnje da posluže napretku mnogih, dapače i cijeloga ljudskog roda.«²

U tom svjetlu valja gledati muziku (i ne miješati ju s glazbom, od koje je puno šira – usporedimo samo antički i današnji pojam), a talijanske kasnorenesansne stilove ne držati samo kalupom u koji su lijevani glazbeni oblici istočnojadranske obale, nego daleko više prethodnom karikom u nizu glazbene kulture europske renesanse, koja je istodobno i jedna i različita (usp. str. 21–38). Iz te perspektive treba promišljati i identitet koji zbog svoje slojevitosti i dinamičkoga ustroja ponajbolje izražava u jeziku kao svojem temelju (usp. str. 39–57). U procesu razvoja gradova, na koncu, nalazimo okamenjenu (za shvaćanje ove riječi preletimo u mislima do naših obalnih središta koja već s prijevoja uočavamo po njihovu bijelu,

“z milijari koraki” ugrađenu kamenu) kulturnu neprekinutost i identitetsku diferencijaciju po kojoj se rezultat isprepletanja mnogih onih silnica smije nazvati specifično hrvatskim. Gradovi su, osim toga, možda najjasniji primjer i svjedočanstvo preobrazbe prirodom danoga u duhom i marom ruku oplemenjeno, sve poradi života uz srcu mile ljude (usp. str. 58–73). Nije li i to iskustvena kroatologija?

Drugi dio prvoga broja *Kroatologije* čine tematski raznovrsni radovi, također s Prve međunarodne kroatološke konferencije, otkrivajući nam kakva bi zapravo kroatologija trebala biti. Na njihovu primjeru uočavamo gradnju kroatološke metodologije u postojanju. Metoda, osobito ako je riječ o interdisciplinarnoj znanosti, ne može biti unaprijed dána, nego se ona zapravo izgrađuje zajedno sa svojim predmetom; drugim riječima, govorimo o uzajamnoj suizgradnji materijalnoga i formalnoga objekta. Tako se susrećemo s jezikoslovnim (Petra Košutar, Branka Taffra: »Hrvatske akademije /od 16. do 19. stoljeća/ u europskom kontekstu«; Marija Turk, Maja Opašić: »Kulturno-povijesni kontekst kalkiranja u hrvatskome jeziku«), književnim (Marijana Hameršak: »Životinja, žanr i kroatologija«; Berislav Majhut, Sanja Lovrić: »Središnji motiv *Genoveve* i njegove reinkarnacije u hrvatskoj dječjoj književnosti«; Antonija Zardija Kiš: »Motiv rajске ptice u auditivnoj percepciji raja u glagoljskim egzemplima«) i društveno-povijesnim temama (Mislava Bertoša: »Reklame u listu *Naša sloga*: semiotički pristup«; Hrvoje Gračanin: »Hrvatsko rano srednjovjekovlje u službi politike u počecima neovisne Hrvatske«; Marijan Šabić: »Suradnja Josefa Karáseka i Milivoja Šrepela«; Vlatka Vukelić: »Neobjavljena korespondenci-

² Pastoralna konstitucija o Crkvi u svremenom svijetu *Gaudium et spes* (53, 1). *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2008., str. 741–742.

ja o arheološkim istraživanjima u Sisku iz druge polovice 19. stoljeća«); zatim su tu teme iz muzikologije (Tamara Jurkić Sviben: »Motivi i poticaji hrvatskih glazbenika židovskoga podrijetla u hrvatskoj kulturi i hrvatskoj glazbenoj baštini«), teatrologije (Lada Muraj: »Dva lica kućnoga kazališta u Dubrovniku u 18. stoljeću«; Suzana Marjanić: »Zooscena i kao etička pomutnja: primjeri s hrvatske performerske i kazališne scene«), umjetnosti (Petar Prelog: »Hrvatska umjetnost i nacionalni identitet od kraja 19. stoljeća do Drugoga svjetskoga rata«), etnologije (Maja Pasarić: »Uloga životinja u predodžbama o smrti i zagrobnom životu u hrvatskoj etnografskoj građi«) i pedagogije (Marko Pranjić: »Kontinuitet i diskontinuitet starogrčkih odgojnih sadržaja u hrvatskoj pedagoškoj praksi«; Bruno Pušić: »Temeljni pojmovi filozofije odgoja u djelima Stjepana Matičevića i Josipa Marinkovića«).

Međutim, odmah vidimo da pristup temama nije jednostran. Istaknimo samo dva primjera. Govoriti o jeziku nije moguće ako u obzir ne uzmemo ono poticajno i obogaćujuće zajedničarenje sanjarâ te istodobno realista i zauzimatelja koje je vodilo artikuliranju svijesti o potrebi dogradnje i rasta u kulturi, a onda i u sredstvu komuniciranja toga duhovnoga poklada jednoga naroda, ponajprije među onima koji mu pripadaju, ali – jer je svijest o povezanosti već tada bila jasno izražena – i suradnjom na međunarodnoj razini (usp. str. 131–148). Isto možemo primijeniti i na književnost: nije riječ samo o analizi oblika i neposrednu kontekstu u kojem je pojedino djelo stasalo, nego o iščitavanju kulturnih prilika i čak povezivanju s čovjekovim duhovnim životom, u koji se stječu transcencija i imanenci-

ja, njegove težnje i ograničene sile, entuzijazam i njegovo konkretno oblikovanje (usp. str. 339–363).

Jedan članak u *Kroatologiji* zaslužuje sasvim osobit osvrt: to je rad Marka Mustapića »Uloga lokalne zajednice u rješavanju problema odlaganja komunalnoga otpada u tranzicijskoj Hrvatskoj« (usp. str. 199–212). Autor i odabirom teme i pristupom pokazuje što sve može značiti termin "kroatološki". Induktivnim i kontekstualnim određivanjem materijalnoga i formalnoga objekta dajemo se iznenaditi ovom mladom znanostu; uočavanje praktične i humanističke (ne u smislu područja znanosti, već svrstavanjem na stranu čovjeka) dimenzije kroatologije nagrada je za našu otvorenost. Ali nismo pozvani biti samo promatračima nego i djelatnim dionicima u izgradnji boljega svijeta.

Uredništvo je – znaju to dobro svi koji su ga onjušili, pa i sami na nj smude – nezahvalna zadaća. Nije to tek čast imena ispisanoga na istaknutu mjestu u impresumu, već aglutinativna lopta nikad vidljivih ni ugovorom o radu definiranih, nebrojenih i neizbrojivih, mučnih i snoduzimljućih poslova koji prate razdoblje trudnoće pisanoga uratka. Glavna i odgovorna urednica *Kroatologije* Branka Tafra prihvatila se posla savjesno, što vidimo u izvrsnom odabiru članaka (radovi s Konferencije nastavit će se i u drugom broju) i pohvalno ujednačenim štivom koje ispunja bijele, sivim pleterom urešene korice. I papir je recikliran: *Kroatologija* je i djelom, ne samo riječima, kroatološka.

Naprijed, dakle! S jednom željom: da časopisu ne dostaje suradnika i da oni budu što više svoji. Jer se obzor kroatologije upravo "svojošću" širi.

Mislav Kovačić